

YTTRANDE
2024-05-24

A2024/A2023/01688
A2023/01703

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
frida.hansson@regeringskansliet.se

Remissvar gällande följande betänkanden:

- Utredningen om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution, *Ut ur utsatthet* (SOU 2023:97)
- Utredningen om skydd, stöd och vård för personer som har utsatts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi, *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras* (SOU 2023:98)

Inledning

Talita tackar för möjligheten att få yttra sig över betänkandena "Ut ur utsatthet" (SOU 2023:97) och "Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras" (SOU 2023:98). Talita är en ideell organisation som erbjuder en väg ut ur prostitution, pornografi och människohandel för sexuella ändamål och in i ett fungerande liv. Vi arbetar förebyggande, uppsökande och rehabiliterande, både i Sverige och utomlands.

Vi är tacksamma för de insikter som båda utredningarna tillhandahåller. Under våra 20 år har vi sett och förstått vikten av att erbjuda långsiktigt, individanpassat stöd – ett tema som båda betänkandena har lyft fram och integrerat i sina slutsatser och förslag. Vi uppskattar särskilt erkännandet av den obestridliga kopplingen mellan kommersiell pornografi och prostitution, en koppling som vi själva identifierade och som var anledningen till att vi utökade vårt stöd till kvinnor som utnyttjas i pornografi. Att utredarna har erkänt och förstått denna koppling i sina betänkanden är historiskt viktigt och belyser det akuta behovet av riktade insatser till samtliga offer för sexuell exploatering, oavsett form. Vi är också glada över att utredningarna inkluderat överlevarnas egna röster och erfarenheter samt tagit del av de idéburnas samt yrkesverksammas expertis på området.

Talita, som var representerad i båda utredningarna som expert, stödjer fullt ut samtliga förslag framförda i dessa betänkanden. I detta remissvar kommer vi att fokusera på de aspekter av utredningarna som vi anser vara särskilt viktiga och relevanta för vår målgrupp. De erfarenheter och röster vi tagit del av utgör grunden för detta remissvar. Vi stödjer oss även på forskningsrapporten "Osynliga brottsoffer - en intervjustudie bland personer som filmats eller fotograferats för pornografiproduktion"¹, författad av vår forskningsledare Donevan och hennes kollegor vid Marie Cederschiöld högskola.

¹ Donevan, M., Jonsson, J., & Svedin, C.G. (2023). Osynliga brottsoffer: Intervjustudie bland personer som blivit filmade eller fotograferade för pornografiproduktion. Stockholm: Marie Cederschiöld högskola. <https://esh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1819066&dsid=-1840>

Övergripande kommentarer om betänkandena:

- **Stöd för förslagen:** Talita tillstyrker samtliga förslag i betänkandena "Ut ur utsatthet" (SOU 2023:97) och "Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras" (SOU 2023:98).
- **Historisk betydelse:** Vi anser att betänkandena är historiskt viktiga då de belyser och adresserar frågor som tidigare inte utretts på detta sätt. Dessa utredningar markerar ett avgörande steg framåt i kampen mot mäns våld mot kvinnor, särskilt prostitution, människohandel och andra former av sexuell exploatering.
- **Uppmärksammande av målgrupperna:** Vi anser att målgrupperna behöver uppmärksammas och inkluderas i Sveriges arbete mot mäns våld mot kvinnor. De bör tydligt anges i SoL, nationella stödlinjer och andra relevanta insatser för att säkerställa att de får det skydd och stöd de behöver.
- **Långsiktigt, helhetsstöd:** Vi betonar vikten av långsiktigt, individanpassat stöd för offer för alla former av sexuell exploatering och människohandel. Det är nödvändigt att erbjuda omfattande och kontinuerligt stöd för att dessa individer ska kunna bygga upp sina liv på nytt.
- **Ekonomiskt stöd och trygghet:** Vi framhåller att det är kritiskt med ekonomiskt stöd och tillfälliga uppehållstillstånd för utländska kvinnor under rehabilitering. Utan denna trygghet är det mycket svårt för dem att lämna sin utsatta situation.
- **Samarbete och expertis:** Vi betonar vikten av samarbete mellan myndigheter, organisationer och civilsamhället för att säkerställa effektiva insatser. Civilsamhället måste inkluderas i kunskapsutveckling och praktiska insatser för att dra nytta av dess erfarenhet och expertis. Samverkan är avgörande för att nå framgång i arbetet mot sexuell exploatering och våld.

SOU 2023:97

10.1 Vägar in till programmen

10.1.1 Specialiserad lågtröskelverksamhet i form av Mikamottagningar kopplade till hälso- och sjukvården

Utredningens förslag: Specialiserad lågtröskelverksamhet av det slag som redan i dag erbjuds inom Mikamottagningarna bör utvecklas. Sådan verksamhet behöver finnas tillgänglig i vart fall i varje län. Verksamheten bör vara integrerad med eller i vart fall ha nära samverkan med hälso- och sjukvård. Den ska kunna erbjuda eller lotsa vidare till traumabehandling (behandling av PTSD) anpassad för personer med komplex problematik.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag om att utveckla och systematisera specialiserade lågtröskelverksamheter liknande Mikamottagningarna. Vi bekräftar vikten av att dessa verksamheter besitter specialiserad kunskap om sexuell exploatering för att effektivt erbjuda

initialt stöd och adekvat bemötande. Alla lågtröskelverksamheter som är specialiserade måste ha information om vart man hänvisar vidare till mer omfattande stöd.

10.1.3 Lättillgänglig information och tydliga kontaktvägar

Utredningens förslag: Den som vill ha hjälp måste kunna hitta lättillgänglig, samlad och övergripande information om var den kan få stöd och vård och vilket stöd och vilken vård som finns att tillgå. Det behöver också finnas tydliga kontaktvägar, exempelvis nationella stödlinjer, som riktar sig direkt till utredningens målgrupper och kan ge information, inledande stöd och motivation samt hänvisa vidare.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag om förbättrad information och tydliga kontaktvägar till stöd. Detta är särskilt viktigt för bland annat utländska kvinnor som saknar språket, inte känner till sina rättigheter, saknar ett nätverk och ofta befinner sig i en mycket utsatt position. Dessa kvinnor står inför unika utmaningar och hinder när de söker hjälp och skydd. Utan tillgång till adekvat information och kontaktvägar är risken stor att de faller mellan stolarna och inte får det stöd de behöver.

Vi delar utredningens bedömning att en nationell stödlinje riktad mot personer i prostitution och personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål inte ska inkludera personer utsatta för andra typer av människohandel. De som utsätts för sexuell exploatering har mycket gemensamt med offer för andra typer av mäns våld mot kvinnor, samt sexualbrott och sexuellt trauma.

De personer som tar emot dessa samtal, t ex via nationella stödlinjer, bör inhämta kunskap kring inledande samtal, stöd och motivation från de idéburna organisationer som har lång erfarenhet av sådana interaktioner.

10.1.4 Uppsökande verksamhet och rutiner för att fråga om sexuell exploatering

Utredningens förslag: Det uppsökande, upptäckande och identifierande arbetet behöver stärkas, bland annat genom utökad samverkan mellan polis, socialtjänst och civilsamhälle. Ett metodstöd för en mer traumamedveten uppsökande verksamhet särskilt anpassad för barn behöver utvecklas. Yrkesverksamma inom framför allt skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård behöver ha tydliga rutiner för att kunna ställa frågor om sexuell utsatthet vilket ökar möjligheten att upptäcka dem som är utsatta.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Som visas i rapporten ”Osynliga brottsoffer”² har de flesta offer för sexuell exploatering mycket kontakt med samhällsaktörer—men trots det upptäcks inte deras utsatthet. Det krävs en systematisering av arbetet, där traumamedvetenhet genomsyrar hela satsningen.

10.2 Utformning och organisering av ett exitprogram för vuxna och ett program för barn

² Donevan et al., 2023, *Osynliga brottsoffer*.

10.2.1 Exitprogram för vuxna med en särskilt utsedd samordnare, tvärprofessionell grupp och en individuell plan

Utredningens förslag: En vuxen person, som behöver en sådan omfattande hjälp som ett exitprogram innebär för att kunna lämna utnyttjande i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål, ska erbjudas ett individuellt utformat exitprogram. Socialtjänsten, genom utsedd samordnare, i den kommun som enligt ansvarsfördelningsreglerna i SoL är ansvarig för personen, ska upprätta en individuell plan för exitprocessen. Planen ska utformas efter samråd med alla berörda i en för individen särskilt sammansatt tvärprofessionell grupp. Socialtjänsten ska vidare erbjuda den enskilde en särskild stödperson som ska finnas med genom hela exitprocessen. Den individuella planen ska vara långsiktig och innehållet ska utformas med hänsyn till den aktuella individens särskilda förutsättningar och behov. Den ska innefatta de aktörer och åtgärder som behövs för att den utsatta varaktigt ska kunna lämna sin utsatta situation och etablera sig i en ny socialt och ekonomiskt hållbar tillvaro. Den individuella planen och den tvärprofessionella gruppen ska under processens gång kunna anpassas till nya eller ändrade behov.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag och vill särskilt understryka vikten av ett långsiktigt, individanpassat stöd utformat efter personens unika förutsättningar och behov. Detta är de principer vårt rehabiliteringsprogram bygger på. Genom erfarenheter från de kvinnor som deltagit i vårt program, har vi lärt oss att långsiktigt stöd är en förutsättning för att skapa verkliga möjligheter för en ny framtid och en socialt och ekonomiskt hållbar tillvaro.

Vi delar även utredningens syn på att socialtjänsten, med en utsedd samordnare, bör ta fram en individuell plan för exitprocessen och erbjuda en stödperson som finns med hela vägen. Många kvinnor som vi har stöttat har, innan de nådde oss, ofta känt sig bortglömda och missförstådda av systemet, vilket har lett till att de fallit mellan stolarna. De utmaningar de står inför, till exempel psykiska besvär till följd av de trauma de har varit med om, gör det svårt för dem att engagera sig i och styra sin egen rehabiliteringsprocess. Att tillhandahålla en central samordnande funktion är därför kritiskt, vilket är anledningen till att vi inom Talita erbjuder framtidsplanering som bland annat omfattar stöd vid kontakt med myndigheter och kontinuerlig uppföljning.

Vi instämmer i bedömningen att en tvärprofessionell grupp bör bildas för att samarbeta kring att tillgodose individens nuvarande och framtida behov.

10.2.3 Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd kopplat till upprättande och genomförande av en individuell plan

Utredningens förslag: I 5 kap. 15 § utlänningslagen införs en möjlighet för socialnämnden att ansöka om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (minst sex månader med möjlighet till förlängning upp till två år) för en utlänning, för att en individuell plan för att lämna utnyttjande i sexuell exploatering, prostitution eller människohandel för sexuella ändamål ska kunna upprättas och genomföras.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag, och kan inte nog betona hur kritisk denna punkt är för vårt arbete och för de utländska kvinnor vi stödjer. Många kvinnor som vi har stöttat genom åren har, trots en stark drivkraft att rehabiliteras och integreras antingen i det svenska samhället eller i sina hemländer, mött betydande hinder när det gäller att säkra deras rätt att stanna i Sverige under den nödvändiga rehabiliteringsperioden. Det är djupt orättvist att offer för sexuell exploatering riskerar att avvisas utan någon form av stöd eller plan för återintegrering, efter att ha blivit utnyttjade av män i Sverige och riskerar att hamna i ny utsatthet.

I nuläget förekommer det att kvinnan blir beviljad en 30-dagars reflektionsperiod men denna kan endast förlängas under specifika omständigheter, som en pågående förundersökning eller rättegång. Det finns tydliga och begripliga skäl till att människohandelsoffer ofta tvekar att engagera sig i rättsprocesser. Dessa kvinnor lever under konstant hot från sina förövare, inklusive hot mot deras familjer, vilket är särskilt utbrett bland nigerianska kvinnor. Dessa hot är påtagliga och har i vissa fall lett till tragiska konsekvenser, som när en av våra klienters pappa mördades av hennes människohandlare.

Dessutom har förundersökningsledaren på IGOB människohandelssektionen Regionala utredningsenheten Stockholm tydligt och klart understrukit för Talita och andra ideella aktörer att de inte söker tillfälligt uppehållstillstånd (TUT) för offrets skull utan enbart för polisens och utredningens skull. Tidigare har polisen—med samma lagstiftning som nu—haft en praxis som inneburit en mer generös inställning till att ansöka om TUT, men det är alltså ändrat. Detta gör det ännu svårare för våra klienter eftersom de aldrig kan räkna med att ”sitta tryggt” i Sverige medan vi planerar deras återintegrering/integrering. Den enda gången de kan göra det är när polisen bedömer att de är till nytta för utredningen.

Vi stödjer utredningens bedömning att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, som är direkt kopplat till genomförandet av en individuell plan. Detta utgör ett minimikrav för att tillgodose behovet av skydd, stöd, vård och rehabilitering för dem som faller offer för dessa allvarliga brott. Det ger socialtjänsten en självständig möjlighet att tillgodose rättigheterna enligt våra internationella åtaganden även för de offer för människohandel för sexuella ändamål som inte ingår i en förundersökning eller rättegång. Det bör också möjliggöra en bättre koordination av de insatser som behövs för att förbereda och genomföra ett tryggt återvändande.

Förutom att underlätta rehabiliteringen för dessa individer kommer förslaget att också främja lagföringen av brotten. Genom att ge dessa kvinnor en trygg start, där de kan bygga upp tillit och få viktig information om sina rättigheter samt de brott de varit utsatta för, skapar vi förutsättningar för att de aktivt och effektivt ska kunna medverka i brottsutredningar mot sina förövare. Denna åtgärd är inte bara en fråga om rättvisa utan även avgörande för att säkerställa en varaktig återhämtning och framgångsrik integration för dessa utsatta individer.

10.2.4 Möjlighet för kommuner att ansöka om ersättning för kostnader i individärenden

Utredningens förslag: Den kommun som ansvarar för upprättande och genomförande av en svensk eller utländsk persons individuella plan för att lämna utnyttjande i sexuell exploatering, prostitution eller människohandel för sexuella ändamål ska kunna ansöka om ersättning av statliga

medel för kostnaderna för genomförandet av planen, om kommunens kostnader inte ersätts av Migrationsverket enligt förordningen (2017:193) om statlig ersättning för asylsökande m.fl. Socialstyrelsen föreslås besluta om och betala ut dessa statliga medel.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. I betänkandet belyses ett exempel när vi saknat ekonomiskt stöd från kommunen som placerade en kvinna hos oss. Detta exempel är inte isolerat, utan vi har flera gånger saknat ersättning från kommuner – trots att socialtjänsten från kommunen placerat klienter hos oss. Bristen på ekonomiskt stöd utgör en stor utmaning för oss och andra aktörer runt om i landet som stödjer målgruppen. Det är få aktörer i Sverige som överhuvudtaget kan ta emot och stödja kvinnor utan denna ersättning. Förslaget bör antas för att säkerställa att alla i målgruppen får det stöd de behöver och faktiskt kan lämna prostitution för gott.

10.3 Åtgärder som krävs för att exitprogram för vuxna, program för barn och vägar in till dessa ska bli verklighet

10.3.1 Utredningens målgrupper behöver lyftas fram i 5 § SoL

Utredningens förslag: Genom ett tillägg i 5 kap. 11 § SoL tydliggörs social-nämndens ansvar för att personer som utnyttjas eller har utnyttjats i sexuell exploatering, prostitution, eller människohandel för sexuella ändamål får det stöd och den hjälp de behöver för att kunna förändra sin situation.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Att vår målgrupp inte nämns i SoL ställer till problem i alla kontakter med socialtjänsten som inte anser sig ha ansvar för dem. Vi håller med om att detta är ett viktigt sätt att synliggöra att målgruppen är våldsutsatt och utsatt för brott, och därmed tydliggöra det ansvar som kommunerna redan i dag har för att identifiera och erbjuda dem skydd och stöd.

10.3.2 Socialstyrelsen ska få i uppdrag att ta fram stöd till rättstillämpningen med anledning av ändringen i SoL

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ges i uppdrag att, med anledning av förtydligandet i 5 kap. 11 § SoL, ta fram stöd för rättstillämpningen när det gäller socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för identifiering, skydd, stöd, vård och rehabilitering för personer som utnyttjas eller har utnyttjats i sexuell exploatering, prostitution, eller människohandel för sexuella ändamål. Socialstyrelsen bör därvid också se över behov av och förutsättningar för att ta fram föreskrifter som preciserar socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar för utredningens målgrupper.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag om att Socialstyrelsen ska ta fram stöd för rättstillämpningen med anledning av förtydligandet i 5 kap. 11 § SoL. Vi vill särskilt betona vikten av att socialtjänsten inte kräver att en person ska ha noll kronor på sitt bankkonto i tre månader för att kunna beviljas ekonomiskt bistånd. Vi har flera exempel på klienter som, trots att de har varit redo att lämna prostitution, inte har kunnat få nödvändigt ekonomiskt stöd på grund av detta krav, och därmed tvingades överväga att fortsätta sälja sig för att överleva. Sådana exempel finns även bland

deltagarna i rapporten ”Osynliga brottsoffer”³. Socialtjänstens stöd måste vara tillgängligt utan sådana restriktiva krav för att dessa personer ska kunna lämna prostitution för gott.

10.3.3 Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna ska verka för att alla kommuner ska kunna erbjuda exitprogram och program för barn samt för att kommuner och regioner ska utveckla specialiserad lågtröskelverksamhet. Socialstyrelsen ska förvalta programmet för barn

Utredningens förslag: Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten och länsstyrelserna ska ges i uppdrag att verka för att alla kommuner ska kunna erbjuda exitprogram för vuxna och program för barn i enlighet med våra förslag, samt verka för att specialiserad lågtröskelverksamhet för utredningens målgrupper utvecklas. Uppdraget ska utföras i nära samverkan med SKR och i samråd med andra myndigheter samt civilsamhällesorganisationer som kan bidra till genomförandet.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Vi bedömer att dessa är lämpliga aktörer att genomföra uppdraget och betonar vikten av samarbetet med civilsamhällesorganisationer.

10.3.6 Vård- och behandlingsformer inom hälso- och sjukvård samt socialtjänstinsatser behöver utvecklas

Utredningens förslag: Vård- och behandlingsformer samt socialtjänstinsatser, inklusive boendeformer, anpassade för målgruppernas komplexa behov behöver utvecklas. Regeringen bör därför avsätta särskilda medel för forskning som rör detta område.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Rapporten "Osynliga brottsoffer"⁴ lyfter fram att tillgången till traumabehandling är en av de mest kritiska och samtidigt mest eftersatta åtgärderna idag. Många individer hindras från att få hjälp på grund av långa köer och komplexa behov, såsom pågående missbruk. Forskarna skriver: ”Respondenternas erfarenheter av att slussas runt mellan olika myndigheter och vårdinstanser visar på behovet av specialistmottagningar, med kompetens att hantera sexuellt våld och sexuell exploatering samt PTSD och komplex PTSD. De faller lätt mellan stolarna, blir inte sedda och vården uteblir. Dessa vittnesmål påpekar behovet av att etablera vuxenverksamheter som är jämförbara med det stöd Barnhusen erbjuder, åtminstone på regional nivå. Vid specialiserade traumaenheter för vuxna kan de mångfacetterade behoven av juridiskt, medicinskt och socialt stöd samt terapi samordnas.”⁵

Vi på Talita instämmer med dessa slutsatser. Vår långa erfarenhet har visat att ett helhets- och samordnat stöd, där allt eller det mesta erbjuds under ”ett och samma tak,” är avgörande för att effektivt hjälpa individer som utsatts för sexuellt våld och exploatering. Även om vissa stödsökande kanske inte har samma behov av en sådan verksamhet, finns det många som har det.

³ NOU 2024:4 Voldtekt – et uløst samfunnsproblem

⁴ Donevan et al., *Osynliga brottsoffer*.

⁵ Ibid, s. 76.

10.3.7 Vi föreslår inget samlat nationellt kunskapscentrum men en översyn och förstärkning av uppdragen till Uppsala universitet och Linköpings universitet samt utvecklad samverkan mellan alla inblandade aktörer

Utredningens förslag: Vi har funnit att det varken är lämpligt eller möjligt att bryta ut ansvaret för utredningens målgrupper från de bredare uppdrag som många olika aktörer har i dag. De nuvarande uppdragen till Uppsala universitet (NCK) om mäns våld mot kvinnor respektive Linköpings universitet (Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) om våld och andra övergrepp mot barn bör emellertid ses över så att de tydligt omfattar utredningens målgrupper. Uppdragen ska innefatta att bedriva och stödja tvärvetenskaplig, tvärprofessionell och verksamhetsnära forskning avseende prostitution, sexuell exploatering av barn samt människohandel för sexuella ändamål. När det gäller identifiering av forskningsbehov och spridning av kunskap ska de båda universiteten samverka inbördes, med Jämställdhetsmyndigheten och Socialstyrelsen, med övriga lärosäten, samt med aktörer från civilsamhället särskilt inriktade på utredningens målgrupper.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Vi delar utredningens uppfattning om att målgrupperna överlappar med andra vålds- och brottsutsatta som omfattas av mäns våld mot kvinnor, samtidigt som målgrupperna behöver särskilt lyftas och uppmärksammas. Vi är tacksamma för förslaget om att samverkan med civilsamhället ska ske när det gäller identifiering av forskningsbehov och spridning av kunskap. Detta samarbete är avgörande för att säkerställa att forskningen är relevant och att de insatser som utvecklas verkligen möter behoven hos de mest utsatta.

10.3.8 Kvinnofridslinjen och information riktad till utsatta bör utvecklas och stärkas

Utredningens förslag: Uppsala universitet ska ges i uppdrag att utveckla och stärka den nationella stödtelefonen för våldutsatta, Kvinnofridslinjen, som drivs av NCK. I uppdraget ska ingå att undersöka möjligheterna att knyta en chattfunktion till linjen och att överväga hur man kan göra den mer välkänd och tillgänglig för utredningens vuxna målgrupper. Vidare bör det i uppdraget ingå att i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten på lämplig plats samla och tydlig-göra lättillgänglig information om hjälp och stöd riktad till vuxna i utredningens målgrupper.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag.

10.3.10 Metoder för uppsökande verksamhet behöver utvecklas

Utredningens förslag: Polismyndigheten ska ges i uppdrag att i samverkan med Socialstyrelsen och i samråd med andra relevanta aktörer implementera den metod och det metodstöd för en mer traumamedveten brottsförebyggande uppsökande verksamhet särskilt anpassad för barn, som är under utveckling hos Polismyndigheten. Dessutom ska Jämställdhetsmyndigheten ges ett uppdrag att, i samverkan med Socialstyrelsen, Linköpings universitet (Barnafrid) och Uppsala universitet (NCK), kartlägga, utvärdera och vidareutveckla arbetssätt för socialt uppsökande arbete på internet gällande både barn och vuxna.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Vi vill betona vikten av samarbete med civilsamhället, som besitter lång erfarenhet när det gäller det uppsökande arbetet på nätet och i gatumiljöer.

10.3.11 Rutiner för att fråga om våld samt bedömningsmetoder behöver utvecklas

Utredningens förslag: Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att i samverkan med Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) kartlägga och se över existerande rutiner för att fråga om våld och frågeformulär utformade för att upptäcka våldsutsatthet samt att undersöka om dessa kan kompletteras med frågor som avser våra målgrupper. I uppdraget ska också ingå att undersöka behovet av att ta fram eller komplettera nuvarande metoder för att bedöma risker och skyddsbehov när det gäller våra målgrupper. När det gäller barn bör uppdraget kunna kopplas till uppdraget att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Det är viktigt att screeningverktyget utvecklas och uppdateras i samråd med civilsamhället och personer med egna erfarenheter av sexuellt våld och sexuell exploatering, för att säkerställa att frågorna är formulerade och ställda på ett adekvat sätt. Träning är också viktigt—det ska vara tydligt hur ett gott bemötande ser ut, samt exakt var man ska hänvisa personerna om man upptäcker ett offer för sexuell exploatering. Vi tänker även på en av våra klienter och andra som vi intervjuat, som betonat att vuxna behöver fråga flera gånger om—det är inte alltid att personen är redo att berätta vid första tillfället de får frågan om utsatthet. Sådan kunskap är viktig för att säkerställa att alla offer fångas upp och får den hjälp de behöver.

11 Avslutande överväganden avseende offer för människohandel för sexuella ändamål och rättsliga hinder mot att lämna prostitution

11.1 Bedömningen av hur Sverige lever upp till internationella åtaganden om identifiering, skydd, stöd och återvändande för offer för människohandel för sexuella ändamål

Talita *tillstyrker* utredningens bedömning.

11.2 Bedömningen av om det finns rättsliga hinder för personer att lämna prostitution och åtgärder för att i så fall komma till rätta med dessa

11.2.1 Målsägandestatus

Talita *tillstyrker* utredningens analys och håller med om vikten av att betrakta alla personer som utnyttjas i prostitution som brottsoffer. Vi anser också att deras status som brottsoffer behöver stärkas, även om de inte formellt är målsägande.

11.2.2 Avvisning

Talita *tillstyrker* utredningens bedömning att Sverige inte kommer att kunna leva upp till sina internationella åtaganden om personer i prostitution eller utsatta för sexuell exploatering avvisas

från Sverige utan att först identifieras och erbjudas stöd. Vi håller med om att bestämmelsen i 8 kap. 3 § utlänningslagen behöver ses över.

11.2.3 Ekonomiskt bistånd

Talita *tillstyrker* utredningens bedömning. Det är omöjligt att lämna sexhandeln utan att få ekonomiskt stöd under den övergångsperiod då man letar alternativ försörjning, bostad, bearbetar trauman etc. Många i målgruppen har inte familj eller ett socialt nätverk som kan försörja dem under exitprocessen. Talita tar ett helhetsgrepp kring individens situation och det är det samhället behöver göra under en övergångsperiod för att kvinnan eller mannen i sexhandelns ska våga lämna.

Många har sparat pengar på sitt bankkonto som ett sätt att skapa kontroll i en i övrigt kaosartad tillvaro. Tidiga trauman leder till en känsla av kontrollförlust och detta försöker man som vuxen förändra genom att kontrollera det man kan. Det är därmed extra svårt för vår målgrupp att tömma bankkontot som ett led i att få ekonomiskt bistånd från socialtjänsten, om det inte finns någon form av garanti längre fram.

11.2.4 Beskattning av inkomster från prostitution

Utredningens förslag: En utredning bör tillsättas för att se över frågan om beskattning av ersättning från prostitution.

Vi *tillstyrker* utredningens förslag att en utredning bör tillsättas. "Ut ur utsatthet" (SOU 2023:97) har hänvisat till ett fall Talita haft. Förutom nämnda klient har vi kommit i kontakt med flera andra i samma situation. Det är uppenbart för oss att skulder till Skatteverket gör det oerhört svårt att lämna prostitution, vilket gör att det blir kontraproduktivt i förhållande till ett exitprogram.

SOU 2023:98

16 Överväganden och förslag för att förbättra förebyggande arbete samt skydd, stöd och vård

16.1 Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften bör bli en tydlig del av arbetet mot våld

Talita *tillstyrker* utredningens förslag att sexuellt utnyttjande i pornografiska syften blir en tydlig del av arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Under våra många års-arbete med målgruppen har vi bevittnat hur kvinnor utnyttjade i pornografiproduktion systematiskt utsätts för våld, förnedring och allvarliga brott—brott som sällan erkänns. Vår erfarenhet bekräftas av både nationell och internationell forskning. Forskningsrapporten "Osynliga brottsoffer"⁶ visar att våld och brott är mer regel än undantag inom pornografins produktion och distribution. Allvarliga brott såsom människohandel, sexköp, våldtäkt, sexuella övergrepp, misshandel, kränkande fotografering, olaga hot och andra, präglar inte bara omständigheterna runt pornografins framställning och

⁶ Donevan et al., 2023, *Osynliga brottsoffer*.

spridning utan också själva materialet som konsumeras. Men eftersom dessa handlingar utförs inom ramen för "pornografi", förkläds de som "sex", och därmed blir brottsoffren osynliga.

Kvinnor och andra som utnyttjats i pornografiska sammanhang har länge varit osynliga och ofta saknat det skydd, stöd och den vård de har rätt till. Denna utredning har dock markerat ett signifikant framsteg i att synliggöra och ge skydd till denna ofta osedda grupp. En intervjupersons ord i "Osynliga brottsoffer" understryker denna historiska vändpunkt: "Jag vill väl bara tacka för att ni belyser en grupp som annars är väldigt osynlig."⁷ Genom att klart och tydligt inkludera denna grupp, som riskerar att drabbas av brott med långtgående konsekvenser, vidtas nu åtgärder för att ge dessa individer den synlighet och det skydd de behöver och förtjänar.

Vi vill betona att pornografi, förutom de direkta våldshandlingar som de medverkande utsätts för, oftast utgör digital prostitution. Detta perspektiv har erkänts och blivit allt tydligare i betänkandet SOU 2023:80⁸. Som även föreslås i "Osynliga brottsoffer"⁹, och som vi lyfter i vårt remissvar för SOU 2023:80¹⁰, kräver vi att samtliga sexuella handlingar som genomförs mot ersättning—oavsett närvaro av kamera eller webbkamera, eller den avsedda målgruppen för materialet—betraktas och lagförs som den sexuell exploatering det faktiskt är. Därför är det avgörande att vi inte enbart diskuterar olika former av "övergrepp" i samband med pornografiproduktion och -distribution i Sveriges strategier och andra policydokument, utan verkligen erkänner och behandlar dessa handlingar som sexuell exploatering/prostitution.

16.2 Kunskaps- och metodutvecklingen behöver stärkas

16.2.1 Befintlig kunskap om identifiering av sexuell riskutsatthet och effektiva behandlingsmetoder inom hälso- och sjukvården bör samlas och spridas

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Statens beredning för medicinsk och social utvärdering i uppdrag att genomföra en internationell och nationell kartläggning för att identifiera dels metoder för att upptäcka sexuell riskutsatthet, dels metoder inom hälso- och sjukvården för behandling av barn respektive vuxna som har utnyttjats sexuellt i pornografiska syften. Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid) och Linköpings universitet (Barnafrid) bör få i uppdrag att bedöma vilka metoder avseende vuxna respektive barn som kan anpassas till en svensk kontext och utvärdera dem. Uppdraget bör genomföras i samråd med Socialstyrelsen.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag.

16.2.2 Medel bör avsättas för forskning om sexuell exploatering och dess konsekvenser i den kommande forskningspropositionen

⁷ NOU 2024:4 Voldtekt – et uløst samfunnsproblem

⁸ Statens offentliga utredningar. (2023). *Ett starkare straffrättsligt skydd – mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön (SOU 2023:80)*. Stockholm: Justitiedepartementet.

⁹ Donevan et al., 2023, *Osynliga brottsoffer*, s 26.

¹⁰ Talita. *Remissvar gällande betänkandet SOU 2023:80*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/25b37adbb0a04573aacc7903927deb296/talita.pdf>

Utredningens förslag: Regeringen bör avsätta särskilda medel för forskning som rör området sexuell exploatering och dess konsekvenser i den kommande forskningspropositionen. En sådan satsning bör omfatta övergrepp vid produktion och distribution av pornografi samt sexuell utnyttjande i form av att barn skildras i bilder eller filmer som sprids i pornografiska syften. Syftet med satsningen är att barn och vuxna som har utsatts för våld i den kontexten ska erbjudas skydd, stöd och vård som bygger på evidens.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag och håller med om att medlen i första hand bör gå till att öka kunskapen om verkningsfulla metoder för stöd och behandling. Vi anser att det redan finns mycket kunskap om psykisk, fysisk och sexuell hälsa hos sexuellt utnyttjade barn och vuxna.

16.3 Insatser på bred front behövs för en ökad kunskap bland vuxna och barn

16.3.1 En långsiktigt målgruppsanpassad informationssatsning som når både vuxna och barn

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Jämställdhetsmyndigheten, läns styrelserna och den myndighet som föreslås ansvara för samordningen av en eventuell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, i gemensamt uppdrag att bidra till ökad kunskap bland allmänheten, och särskilt bland riskgrupper, om sexuell utnyttjande i pornografiska syften genom en målgruppsanpassad informationssatsning. Satsningen bör inkludera information om vad som är brottsligt och om var skydd, stöd och vård finns att tillgå för den som har utsatts. Uppdraget bör genomföras i samråd med Socialstyrelsen, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid), Linköpings universitet (Barnafrid), Polismyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, den myndighet som ansvarar för Safer Internet Centre i Sverige samt Sveriges Kommuner och Regioner.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Vi delar utredningens bedömning att satsningen bör omfatta konsumenter av pornografi, inte minst med tanke på att mycket av det pornografiska innehållet som sprids utgör digital prostitution—något som bland annat lyfts i utredningen *Ett starkare straffrättsligt skydd* (SOU 2023:80)¹¹ samt forskningsrapporten ”Osynliga brottsoffer”¹².

16.3.3 Personer som utsatts för våld och övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi bör vara en tydligare del av de nationella stödlinjernas målgrupper

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid) i uppdrag att utveckla arbetet med stödlinjerna för våldsutsatta så att det blir tydligare att personer som har utsatts eller riskerar att utsättas för våld och övergrepp vid produktion och distribution av pornografi är en del av målgrupperna.

¹¹ Statens offentliga utredningar, 2023, *Ett starkare straffrättsligt skydd*.

¹² Donevan et al., 2023, *Osynliga brottsoffer*.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag och vill betona att det är viktigt att erkänna att pornografi nästan uteslutande består av digital prostitution (som även fastställts i "Ett starkare straffrättsligt skydd" SOU 2023:80), digitala våldtäkter och sexuella övergrepp, eller ofrivillig inspelning och/eller spridning av intima bilder (s.k. "image-based abuse"). Med andra ord ingår dessa personer redan i NCK:s målgrupper. De som tar emot samtalen på stödlinjerna måste ha kunskap om dessa frågor samt förstå vad dokumentationen och spridningen av övergreppen och exploateringen innebär för de drabbade. Det är återigen viktigt att särskilt lyfta fram och uppmärksamma gruppen offer för sexuell exploatering, som nämnts i 10.3.7 ovan.

16.4 Nationella kunskapsstöd behöver utvecklas

16.4.1 Det uppsökande arbetet på internet bör kartläggas och utvärderas

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Linköpings universitet (Barnafrid) och Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid) ett gemensamt uppdrag om att identifiera, följa upp och utvärdera arbetssätt för socialt uppsökande arbete på internet. Arbetssätten bör vara inriktade på att upptäcka äldre barn som utnyttjas sexuellt, både i pornografiska och andra syften, samt vuxna som utsätts för övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi, i syfte att förhindra fortsatt utsatthet och att kunna erbjuda insatser. När det gäller barn bör samråd ske med Polismyndigheten.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Vi vill betona vikten av samarbete med civilsamhället, som besitter lång erfarenhet när det gäller det uppsökande arbetet på nätet och i gatumiljöer.

16.4.2 Socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha tillgång till stöd som bygger på bästa tillgängliga kunskap

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Socialstyrelsen, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid), Linköpings universitet (Barnafrid) och länsstyrelserna i gemensamt uppdrag att säkerställa att det finns kunskapsstöd med kompetensutvecklande insatser för yrkesverksamma inom socialtjänst och hälso- och sjukvård om övergrepp vid produktion och distribution av pornografi samt sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i bilder eller filmer som sprids i pornografiska syften. Detta kan genomföras genom att inkludera områdena i befintliga material eller, vid behov, att ta fram nya. Myndigheterna ansvarar för olika delar i enlighet med vad som beskrivs nedan, men dessa bör samordnas för att bidra till implementering på lokal och regional nivå. Myndigheterna bör samråda med Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) i genomförandet av uppdragen. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys bör få i uppdrag att följa arbetet och att följa upp effekten av den kompetenshöjande satsningen.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Se svaret 10.3.11 ovan. Identifiering och upptäckandet bör inte ligga på den utsattas ansvar, utan på de myndigheter och organisationer som har mandat att göra detta. Det är viktigt att kunskapen lyfter hur pornografi nästan uteslutande består av digital

prostitution (som även fastställts i "Ett starkare straffrättsligt skydd" SOU 2023:80¹³), digitala våldtäkter och sexuella övergrepp, eller ofrivillig inspelning och/eller spridning av intima bilder (s.k. "image-based abuse"), samt vad dokumentationen och spridningen av övergreppen och exploateringen innebär för de drabbade.

16.4.4 Yrkesverksamma inom skolor ska ha tillgång till kunskapsstöd utifrån bästa tillgängliga kunskap

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att uppdatera, och vid behov komplettera, stödmaterial för undervisning i alla skolformer rörande sexuella aktiviteter på nätet, sexuell riskutsatthet, digitalt våld och sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i film eller bilder som sprids i pornografiska syften. Regeringen bör ge Skolverket och Socialstyrelsen ett gemensamt uppdrag om att säkerställa att relevant kunskapsbaserad information om sexuell riskutsatthet och sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i film eller bilder som sprids i pornografiska syften finns i Vägledning för elevhälsa, i syfte att öka möjligheterna att förebygga och upptäcka våldsutsatthet i denna kontext.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. Det är nu tydligare än någonsin att skolan behöver informera barn och unga om vad pornografi verkligen handlar om och innebär, inklusive digital prostitution, digitala sexuella övergrepp och andra former av sexuell exploatering (som ju lyfts i rekommendationerna i "Osynliga brottsoffer"¹⁴). Skolan är en oerhört viktig plats för att upptäcka och fånga upp tjejer som utsätts eller riskerar att utsättas för pornografi och andra former av sexuell exploatering. Det är också där de stigmatiserande och fördömande attityderna mot personer som utsätts i pornografiproduktion kan motverkas.

Redan idag kräver läroplanerna att undervisning ska inkludera en kritisk förhållningssätt till pornografi. Med den kunskap som utredningen har samlat är det tydligare än någonsin att detta är ett avgörande steg för det våldsförebyggande och brottsförebyggande arbetet. Det är viktigt att skolorna samverkar med civilsamhällesorganisationer som besitter expertis inom områdena sexuellt våld och sexuell exploatering för att skapa en helhetslösning där både förebyggande och stödjande åtgärder finns tillgängliga för de unga som behöver det mest.¹⁵ Genom en samordnad insats kan vi bättre skydda barn och unga samt ge dem de verktyg de behöver för att navigera i en alltmer digital värld.

16.5 Stöd för att ta ner bilder och filmer från internet behöver vara tillgängligt för både barn och vuxna

16.5.2 Ett stöd för vuxna att ta ner bilder och filmer från internet bör utvecklas

Utredningens förslag: Regeringen bör ge Brottsoffermyndigheten i uppdrag att genomföra en förstudie om hur en verksamhet som hjälper vuxna att ta ner material från plattformar på internet

¹³ Statens offentliga utredningar, 2023, *Ett starkare straffrättsligt skydd*.

¹⁴ NOU 2024:4 Voldtekt – et uløst samfunnsproblem

¹⁵ Bland annat finns vårt utbildningsmaterial Reality Check (www.reality-check.nu), som utrustar utbildare med kunskap om pornografi och dess konsekvenser.

kan organiseras och utvecklas. I förstudien bör även ingå att undersöka hur en kunskapshöjande och stödande del skulle kunna utformas vid sidan av en rapporterings- och borttagningsfunktion.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag. De kvinnor vi möter som utnyttjas i pornografi har under många år berättat hur de dokumenterade bilderna av deras lidande, som dessutom sprids till alla möjliga män runt om i världen via internet, utgör en särskilt svår trauma. Det dokumenterade materialets "odödlighet" är skillnaden mellan sexuella handlingar mot ersättning i form av pornografi och traditionell prostitution—något som även lyfts i "Osynliga brottsoffer"¹⁶. Detta gör att de utsatta har svårare att våga söka hjälp och lämna, och samtidigt känner sig som om de aldrig kommer att kunna komma vidare och lämna sin utsatta situation. Att få hjälp att ta ner övergreppsmaterialet från nätet kan för många vara viktigt för att kunna rehabilitera sig, lämna sexindustrin bakom sig för gott, och känna sig fri.

16.6 Kommuner och regioner bör ges stöd att utveckla arbetet

16.6.2 Det brottsförebyggande arbetet inom kommunerna bör omfatta att förebygga brott med koppling till pornografi

Utredningens förslag: Brottsförebyggande rådet och Jämställdhetsmyndigheten bör vid uppdateringar av Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper respektive Inget att vänta på, inkludera övergrepp vid produktion och distribution av pornografi samt sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i film eller bilder som sprids i pornografiska syften i materialen. Kommuner bör redan nu, med stöd av befintliga metodstöd och med stöd av länsstyrelserna, börja inkludera brott med koppling till sexuellt utnyttjande i pornografiska syften i det arbete som bedrivs med utgångspunkt i lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete samt i det våldsförebyggande arbetet som många kommuner bedriver.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag.

16.6.3 Länsgemensamma samverkansstrukturer för skydd, stöd och vård bör utvecklas

Utredningens förslag: Regeringen bör besluta om utvecklingsmedel för regional samverkan och samordning mellan kommuner, regioner och idéburna organisationer samt andra relevanta aktörer avseende förebyggande arbete, skydd, stöd och vård. Länsstyrelserna bör stödja samordningen i sina respektive län. Jämställdhetsmyndigheten bör ges i uppdrag att fördela utvecklingsmedel, ge stöd till genomförandet samt att samordna det nationella stödet och redovisningen.

Talita *tillstyrker* utredningens förslag om utveckling av länsgemensamma samverkansstrukturer för skydd, stöd och vård. Vi delar bedömningen att förslaget bör inkludera alla former av sexuellt våld, inklusive olika former av sexuell exploatering. Vi vill dock särskilt lyfta fram det akuta behovet av att lösa problemet med bristen på traumabehandling. Det måste tydligt ingå i uppdraget att kartlägga hur och införa åtgärder för att säkerställa snabb tillgång till kvalificerad

¹⁶ NOU 2024:4 Voldtekt – et uløst samfunnsproblem

traumabehandling. Bland annat skulle en nationell kartläggning kunna utvecklas för att identifiera det faktiska behovet av traumabehandling bland de som utsatts för sexuellt våld och exploatering, inklusive både kortsiktiga och långsiktiga behandlingsbehov.

19 Överväganden och förslag för att brott med koppling till pornografi ska beivras i större utsträckning

19.1 Anmälningsbenägenheten för olaga våldsskildring behöver öka

Talita *håller med* om att kunskapen om och anmälningsbenägenheten för brottet olaga våldsskildring behöver öka. Vi hade dock hoppats på ytterligare klarhet gällande hur brottet olaga våldsskildring skulle effektiviseras och appliceras mer idag.¹⁷

Vem är det primärt som ska anmäla brottet och vad krävs för att minska risken för att ärendet läggs ner? Om det är konsumenterna av pornografi som ska anmäla, hur hanterar man då normaliseringen av våld inom pornografin? Direkta våldshandlingar av män mot kvinnor är vanligt förekommande i pornografi,¹⁸ och dess titlar normaliserar och trivialiserar våldet¹⁹—inte ens att tala om det inneboende våldet kring dess produktion. För att lagen ska användas effektivt behövs ökad kunskap om vad som är våld och vilka sexuella våldshandlingar som har normaliserats med hjälp av pornografiindustrin. Till exempel ser vi hur grovt våld som strypningar har normaliserats.²⁰

Vi delar Unizons bedömning att trots kunskapshöjande insatser hos allmänheten finns risken att ärenden fortsatt läggs ned. Enligt utredningens analys verkar det som att anmälaren behöver information om var materialet har framställts för att ärendet inte ska läggas ned, vilket kan vara mycket svårt att få tag på. Detta material sprids i mängder på internet och den primära källan går inte alltid att spåra, men det bör inte vara en anledning till att ärendet läggs ned. Detta kan också minska incitamenten att anmäla. Kunskapshöjande insatser hos allmänheten skulle därför kräva internationellt samarbete för att tydligt beskriva vilken information som behövs för en anmälan.

Vi delar Unizon och Sveriges Kvinnoorganisationers bedömning att eftersom lagen ska motverka spridning av skadligt material i Sverige, bör lagen om olaga våldsskildring kunna tillämpas oavsett var det producerats. Att så inte sker visar att lagen antingen misstolkas av rättsväsendet eller att den behöver uppdateras för att vara mer tillämpbar när pornografi och andra våldsskildringar framförallt sprids på nätet.

¹⁷ Samtidigt förstår vi att brottet inte riktigt passade in i denna utredning, med tanke på att dess målgrupp inte är de som filmas, utan allmänheten.

¹⁸ Se, t ex, Bridges, A. J., Wosnitzer, R., Scharrer, E., Sun, C., & Liberman, R. (2010). Aggression and sexual behavior in best-selling pornography videos: A content analysis update. *Violence Against Women*, 16(10), 1065–1085; Shor, E. (2019). Age, Aggression, and Pleasure in Popular Online Pornographic Videos. *Violence Against Women*, 25(8), 1018–1036; Fritz, N., Malic, V., Paul, B., & Zhou, Y. (2020). A Descriptive Analysis of the Types, Targets, and Relative Frequency of Aggression in Mainstream Pornography. *Archives of Sexual Behavior*, 49(8), 3041–3053.

¹⁹ Vera-Gray, F., Mcglynn, C., Kureshi, I., & Butterby, K. (2021). Sexual violence as a sexual script in mainstream online pornography. *British Journal Of Criminology*, April, 1–18.

²⁰ Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Dödligt partnervåld mot unga: En sammanfattning av rapport CAMAN Skott 2023*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/fxaml0qhj/sammanfattning-av-rapport-caman-skott-2023-do-dligt-partnertva-ld-mot-unga.pdf>

19.2 Anmälningens benägenheten för brott mot person behöver öka

19.2.1 Det bör bli enklare att anmäla sexualbrott

Utredningens förslag: Polismyndigheten bör få i uppdrag att undersöka möjligheterna att införa åtgärder som gör det enklare att anmäla sexualbrott.

Talita *tillstyrker* utredningens bedömning att anmälningens benägenheten för brott mot person behöver öka. "Osynliga brottsoffer"²¹ visar att trots att brott inom pornografi är vanligt förekommande, är det få som anmäler dem. Många har med rätta uppfattningen att samhället inte tar dessa brott på allvar. Dessutom påverkas alla offer för sexualbrott av vetskapen om det låga antalet fällande domar och rädsla för brister i bemötande hos rättsväsendet. Vi delar Unizons bedömning att det behövs en rättsgaranti där sexualbrott ska utredas inom rimlig tid och med de resurser i form av kunskap, erfarenhet och pengar som krävs. Sexualbrott kräver en djup förståelse för offrens psykiska och fysiska välbefinnande, och att ha specialister som är utbildade i att hantera dessa svåra och traumatiska situationer är avgörande för att kunna ge adekvat stöd till offren och säkerställa en rättssäker utredning. Vi delar Unizons önskan om möjligheten att förutom att anmäla via internet även kunna upprätta en anmälan på en trygg plats, till exempel hos civilsamhällesorganisationer som kan finnas med och stötta i processen.

19.3 Fler brott mot person skulle kunna upptäckas i redan upprättade anmälningar och pågående utredningar

Talita *tillstyrker* utredningens samtliga förslag gällande 19.3.

Övriga synpunkter

Talita ser mycket positivt på utredningens genomgående förhållningssätt till pornografi där brottsofferperspektivet lyfts fram. Vi vill tydliggöra att definitioner av pornografi som "Bilder, filmer och direktströmmad media som skildrar explicita sexuella aktiviteter i syfte att verka upphetsande för publiken" (som oftast används i forskningen) är ju missvisande i ljuset av den samlade nationella och internationella evidens som presenteras i SOU 2023:98, inte minst i intervjustudien "Osynliga brottsoffer"²². Kunskapen belyser hur pornografi består av och normaliserar sexualbrott och mäns våld mot kvinnor, som dokumenteras och sprids. Som vi skrivit om ovan är det viktigt att erkänna hur pornografi nästan uteslutande består av digital prostitution (som även fastställts i "Ett starkare straffrättsligt skydd" SOU 2023:80), digitala våldtäkter och sexuella övergrepp, eller ofrivillig inspelning och/eller spridning av intima bilder (s.k. "image-based abuse"). Dessutom är direkta våldshandlingar i pornografi mer regel än

²¹ Donevan et al., (2023). *Osynliga brottsoffer*.

²² Donevan et al., (2023). *Osynliga brottsoffer*.

undantag. Därför behöver definitioner av pornografi som används i framtida styrdokument, policydokument, kunskapsunderlag, och andra sammanhang präglas av denna kunskap.

Vi är också kritiska till skrivningar där pornografi definieras efter hur materialet sprids. Ur ett brottsofferperspektiv är distinktionen mellan material som är avsett för enskilda köpare och för allmänheten problematisk, och det avgörande bör vara att sexuella handlingar har utförts mot ersättning, vilket placerar köparen i en maktposition oavsett spridningens avsedda mottagare – ett argument som vi vidareutvecklat i vårt remissvar gällande betänkandet SOU 2023:80.²³

Stockholm 2024-05-24

Anna Sander, grundare och verksamhetsledare, Talita

Josephine Appelqvist, grundare och verksamhetsledare, Talita

Underlaget är framtaget av Meghan Donevan, forskningsledare, Talita